

Selected List of Issues On The UN Conventions On The Rights Of Persons With Disabilities - Iceland 2025

Contents

1.	Preface.....	3
2.	The Organizations.....	4
3.	Issues and Recommended Questions	5
4.	References.....	11

1. Preface

Þessi tilmæli eru unnin af fjórum hagsmunasamtökum fatlaðs fólks á Íslandi (samtökin). Þau eru ÖBÍ réttindasamtök (ÖBÍ), Landssamtökin Þroskahjálpi (Þroskahjálpi), Landssamtökin Geðhjálp (Geðhjálp) og Umhyggja. Tilmælin innihalda sérstakar ábendingar til sérfræðinefndar Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks í tengslum við fyrstu skýrslu Íslands samkvæmt 35. gr. samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks (samningurinn/SRFF). Í tilmælunum er tilteknum vandamálum lýst varðandi innleiðingu samningsins og mannréttindi fatlaðs fólks á Íslandi. Mælt með að nefndin leggi tilteknar spurningar fyrir ríkisstjórn Íslands vegna skýrslunnar og innleiðingar samningsins.

Íslensk stjórnvöld hafa stigið ákveðin skref í innleiðingu samningsins. Árið 2022 hóf ríkisstjórnin vinnu við gerð landsáætlunar í málefnum fatlaðs fólks. Þann 20. mars 2024 samþykkti Alþingi Íslendinga þingsályktun um áætlunina fyrir árin 2024-2027. Landsáætluninni var ætlað að fela í sér framtíðarsýn, kortlagningu, greiningu og mat á kostum í þjónustu og þróun réttinda fatlaðs fólks til að stuðla að innleiðingu samningsins. Áætlunin inniheldur 60 tilgreindar aðgerðir. Aðgerðirnar eru mismunandi langt á vel komnar. Vinnu við sumar þeirra er lokið en vinnu við aðrar hefur ekki hafist. Á þessari stundu er frumvarp til meðferðar á Alþingi lagt fram af ríkisstjórn Íslands um lögfestingu samningsins í heild sem er jafnframt ein af aðgerðum landsáætlunarinnar.

Barátta fyrir mannréttindum fatlaðs fólks er viðvarandi verkefni hagsmunasamtaka. Þessum tilmælum er ætlað að vekja athygli nefndarinnar á vandamálum sem varða innleiðingu samningsins og mannréttindi fatlaðs fólks á Íslandi og samtökin telja mesta aðkallandi á þessari stundu.

2. The Organizations

ÖBÍ réttindasamtök

ÖBÍ réttindasamtök (ÖBÍ) eru hagsmuna- og mannréttindasamtök fatlaðs fólks á Íslandi sem starfað hafa frá árinu 1961. ÖBÍ eru regnhlífarsamtök 40 aðildarfélaganna sem eru hagsmunasamtök ólíkra fötlunarhópa. Hvert og eitt er með sérþekkingu á sínu sviði og veitir margskonar fræðslu og stuðning. Samanlagður félagafjöldi þeirra er um 40.200 manns. Markmið ÖBÍ er að íslenskt þjóðfélag verði samfélag jöfnuðar og réttlætis þar sem allir einstaklingar, óháð líkamlegu og andlegu atgervi, njóti mannsæmandi lífskjara og jafnra möguleika til sjálfstæðs lífs og virkrar samfélagslegrar þátttöku. Hlutverk samtakanna er að koma fram fyrir hönd fatlaðs fólks gagnvart opinberum aðilum í hverskyns hagsmunamálum svo sem varðandi löggjöf, framkvæmd hennar og í dómsmálum er snerta rétt þess. Samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks er leiðarljós í vinnu samtakanna.

Landssamtökin Þroskahjálp

Landssamtökin Þroskahjálp eru mannréttindasamtök fatlaðs fólks sem beita sér sérstaklega fyrir hagsmunum og réttindum fólks með þroskahömlun og skyldar fatlanir, einhverfs fólks og fatlaðra barna. Samtökin eru heildarsamtök og undir regnhlíf Þroskahjálpar sameinast fatlað fólk, aðstandendur fatlaðs fólks, og fagfólk í sameiginlegri baráttu fyrir jafnrétti, mannréttindum og jöfnum tækifærum. Verkefni Þroskahjálpar snerta öll svið samfélagsins og áherslan er á að fatlað fólk fái ævinlega tækifæri til að miðla reynslu sinni og hugmyndum, njóti sjálfræðis og jafnra tækifæra og fái til þess nauðsynlegan stuðning og viðeigandi aðlögun, svo sem skylt er að veita samkvæmt íslenskum lögum og mannréttindasamningum sem íslensk stjórnvöld hafa undirgengist. Eitt af hlutverkum samtakanna er að koma fram fyrir hönd fólks með þroskahömlun og skyldar fatlanir, einhverfs fólks og fatlaðra barna gagnvart opinberum aðilum. Þroskahjálp grundvallar allt sitt starf á samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks.

Landssamtökin Geðhjálp

Umhyggja

3. Issues and Recommended Questions

Article 4 – General obligations

Issues

- Félags- og húsnæðismálaráðuneytið fer með yfirstjórn málefna fatlaðs fólks samkvæmt lögum um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir, nr. 38/2018. Fatlað fólk skal eiga rétt á allri almennri þjónustu ríkis og sveitarfélaga. Á Íslandi sjá sveitarfélögin, sem eru 62 talsins, um framkvæmd á þjónustu til fatlaðs fólks. Oft reynir þó á samstarf milli sveitarfélaganna og ríkisins vegna fjármögnunar og annars konar aðkomu ríkisins að málaflokknum. Að mati samtakanna verður togstreita á milli ríkis og sveitarfélaga of oft til þess að fatlað fólk fær ekki lögbundna þjónustu eða þarf að bíða eftir henni til langs tíma. Af sömu ástæðu hefur orðið dráttur á að tryggja samræmdar reglur varðandi þjónustu við fatlað fólk sem og framkvæmd af hálfu sveitarfélaga. Skýrt dæmi um þetta er togstreita á milli ríkis og sveitarfélaga um fjármögnun og reglusetningu vegna samninga um notendastýrða persónulega aðstoð (NPA samninga).ⁱ
- Ríkisstjórnin hefur lagt fram frumvarp um lögfestingu samningsins en valfrjáls bókun við samninginn hefur verið undirrituð af hálfu Íslands en ekki fullgilt. Að mati samtakanna er mikilvægt að fullgilda bókunina til að stuðla að réttri framkvæmd á samningnum.
- Málefni jafnréttis- og mannréttindamála heyra undir dómsmálaráðuneytið samkvæmt forsetaúrskurði um skiptingu stjórnarmálefna milli ráðuneyta í Stjórnarráði Íslands, sem tók gildi 15. mars 2025. Samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks heyrir þó, einn alþjóðlegra mannréttindasamninga, undir félags- og húsnæðismálaráðuneytið. Með því að aðskilja SRFF frá öðrum mannréttindasamningum telja samtökin hættu á að samningurinn verði fyrst og fremst túlkaður sem velferðar- og félagsþjónustusamningur, fremur en mannréttindasamningur.

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Hvernig ætlar ríkisstjórnin að stuðla að því að samstarf ríkis og sveitarfélaga tryggi sem best að fatlað fólk fái notið réttinda sinna og koma í veg fyrir að togstreita komi niður á þjónustu?
- Hver eru áform ríkisstjórnarinnar varðandi valfrjálsa bókun við samninginn og hvernig ætlar ríkisstjórnin að stuðla að réttri framkvæmd á samningnum?
- Hvaða rök eru fyrir því að fela dómsmálaráðuneyti ekki ábyrgð á framkvæmd SRFF, sem annars fer með aðra mannréttindasamninga sem Ísland er aðili að?

Article 6 – Women with disabilities

Issues

- Samtökin hafa áhyggjur af því að fatlaðar konur njóti ekki fullnægjandi verndar gegn ofbeldi og misnotkun. Huga þarf sérstaklega að hættu á stafrænu ofbeldi og misnotkun, m.a. kynferðislegri og/eða fjárhagslegri. Það á helst við fatlaðar konur sem dvelja/búa á búsetukjörnum eða í svipuðum úrræðum. Að mati samtakanna þarf að gera betur í að tryggja vernd þessara kvenna, á það við í daglegu lífi sem í málsmæðferðum innan réttarvörslukerfisins, einkum kvenna með geðraskanir, þroskahömlun og/eða skyldar fatlanir.ⁱⁱ

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Hvernig ætlar ríkisstjórnin að tryggja vernd fatlaðra kvenna gegn ofbeldi og misnotkun?

Article 7 – Children with disabilities

Issues

- Fjöldi fatlaðra barna bíður til langs tíma, jafnvel árum saman, eftir nauðsynlegri og lögbundinni félags- og heilbrigðisþjónustu. Á það m.a. við um geðheilbrigðisþjónustu, þjónustu vegna taugabroskaraskana, þjónustu heyrna- og talmeinafræðinga o.fl. Sama á við um bið barna eftir greiningum sem eru grundvöllur slíkrar þjónustu. Umboðsmaður barna hefur lýst þungum áhyggjum af stöðu biðlista barna.ⁱⁱⁱ
- Dæmi eru um að fötluð börn með fjölþættan vanda, þ.m.t. hegðunarvanda, fíknivanda, geðraskanir, og/eða þroskaraskanir, séu frelsissvipt við óviðeigandi aðstæður.^{iv}
- Samkvæmt nýlegri rannsókn eru aðeins um 4% fatlaðra barna þátttakendur í skipulögðu íþróttastarfi á Íslandi. Meðal þess sem orsakar þetta lága hlutfall að mati samtakanna er að skilgreiningar á hjálpartækjum samkvæmt lögum og í framkvæmd eru of þröngar sem m.a. takmarkar tækifæri fatlaðra barna til að taka þátt í íþrótt- og tómstundastarfi.^v

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Til hvaða aðgerða ætlar ríkisstjórnin að grípa til að stytta biðlista að lögbundinni- og nauðsynlegri félags- og heilbrigðisþjónustu fyrir fötluð börn?
- Hvernig hyggst ríkisstjórnin koma í veg fyrir að fötluð börn séu frelsissvipt?
- Til hvaða ráðstafana ætlar ríkisstjórnin að grípa til að auka möguleika fatlaðra barna til þátttöku í skipulögðu tómstunda- og íþróttastarfi og hver eru markmið ríkisstjórnarinnar hvað það varðar?

Article 8 – Awareness-raising

Issues

- Að mati samtakanna er skortur á markvissri fræðslu um þá hugmyndafræði sem samningurinn byggist á. Mjög skortir á þekkingu á hugmyndafræðinni á sviðum félags- og heilbrigðismála. Almenn þekking á þessum sviðum á félagslegri- og mannréttindalegri nálgun samningsins og grundvallarhugtökum er takmörkuð.

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Til hvaða aðgerða hyggst ríkisstjórnin grípa til að stuðla að þekkingu opinberra starfsmanna sem og almennri þekkingu á hugmyndafræði samningsins og efni hans?

Article 9 – Accessibility

Issues

- Skortur er á heildrænni stefnumótun og regluverki sem tryggir óhindraða stafræna þátttöku fatlaðs fólks. Stjórnvöldum ber að tryggja aðgang alls fólks í samfélaginu að upplýsingum og þjónustu sem og tæknilegt öryggi. Auk þess að hindra aðgengi að þjónustu og upplýsingum hefur skortur á slíku aðgegni í för með sér aukna hættu á jaðarsetningu, einangrun sem og ofbeldi og misnotkun. Nefna má að rafræn skilríki sem eru óaðgengileg mörgu fötluðu fólki eru enn eina rafræna leiðin til að fá aðgang að aðgangsstýrðum opinberum vefsvæðum. Sama á við um margskonar þjónustu sem veitt er af einkaaðilum. Þá geta einstaklingar sem ekki geta notað rafræn skilríki ekki fengið útgefin vegabréf eða önnur skilríki. Til að tryggja að kröfum um stafrænt aðgengi verði framfylgt verður ríkisstjórnin að ákveða og upplýsa um hvaða aðili innan stjórnsýslunnar skuli vera ábyrgur fyrir innleiðingu þess. Til þessa liggur ekki fyrir hver ber þá ábyrgð. Þrátt fyrir skyldu sína samkvæmt EES samningum hefur ríkið ekki innleitt í íslensk lög tilskipun Evrópuþingsins og -ráðsins nr. 2016/2102 um aðgengi vefsetra opinberra aðila og smáforrita þeirra fyrir fartæki (aðgengistilskipun).^{vi}
- Skortur er á að nýbyggingar uppfylli kröfur laga og reglugerða um aðgengi fyrir fatlað fólk, m.a. hvað varðar algilda hönnun. Eftirlit sem og úrræði eftirlitsaðila eru að mati samtakanna ófullnægjandi. Þá er ekki tryggð menntun á sviði algildrar hönnunar.^{vii}
- Samtökin telja þörf á að ríkið leggi til fjármuni til að tryggja aðlögun vinnustaða sem tryggir jafnt aðgengi fatlaðs fólks að vinnumarkaði, t.d. með stofnsetningu sjóðs sem vinnustaðir geta sótt í.

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að tryggja óhindraða stafræna þátttöku fatlaðs fólks?
- Hvaða aðili/aðilar innan íslenskrar stjórnsýslu bera ábyrgð á að tryggja óhindraða stafræna þátttöku fatlaðs fólks?
- Hvaða aðili/aðilar innan íslenskrar stjórnsýslu bera ábyrgð á því misrétti sem fatlað fólk verður fyrir þegar það fær ekki útgefin rafræn skilríki á grundvelli þeirra skilyrða sem stjórnvöld setja?
- Hvenær mun innleiðingu tilskipunar Evrópuþingsins og -ráðsins nr. 2016/2102 verða lokið?
- Hvernig er tryggt að byggingar uppfylli kröfur laga og reglna um aðgengi fyrir fatlað fólk?
- Hvaða aðföng munu eftirlitsaðilum vera tryggð til að vinna gegn brotum á reglum um algilda hönnun og aðgengi fyrir öll?
- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að tryggja menntun á sviði algildrar hönnunar?
- Hefur ríkið áform um að koma á stuðningi um að tryggja viðeigandi aðlögun á vinnustöðum til að stuðla að jafnrétti á vinnumarkaði?

Article 11 – Situations of risk and humanitarian emergencies

Issues

- Tryggja þarf réttindi fatlaðs fólks á flótta, þ.m.t. fatlaðra barna. Nýleg dæmi eru um ákvarðanir stjórnvalda þess efnis að vísa alvarlega fötluðu fólki, þ.m.t. börnum, frá landinu þrátt fyrir að fyrir liggi upplýsingar um hættu á alvarlegum afleiðinga fyrir heilsu þess. Samtökin hafa einnig áhyggjur af því að mannréttindi fatlaðs fólks séu ekki nægilega tryggð á Íslandi á meðan umsóknir þeirra um alþjóðlega vernd eru til meðferðar.^{viii}

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að tryggja betur mannréttindi fatlaðs fólks, þ.m.t. fatlaðra barna, á flótta?

Article 12 – Equal recognition before the law

Issues

- Að mati samtakanna er nauðsynlegt að fram fari heildarendurskoðun á lögræðislögum nr. 71/1997 til samræmis við 12. gr. samningsins. Í núverandi mynd ganga lögin í berhögg við samninginn. Á meðal skilyrða fyrir lögræðissviptingu er að einstaklingur sé ekki fær um að ráða persónulegum högum sínum eða fé vegna andlegs vanþroska, ellisjóléika eða geðsjúkdóms eða vegna annars konar alvarlegs heilsubreysts, sbr. a-liður 1. mgr. 4. gr.
- Samtökin hafa áhyggjur af bakslagi hvað varðar löghæfi fatlaðs fólks. Vísbendingar eru um tilhneigingu hjá opinberum aðilum til stuðla um of til staðgengilsákvæðanatöku, lögræðis-, sjálfræðis- og fjárræðissviptinga, m.a. hjá Sýslumönnum sem hafa það hlutverk að afgreiða umsóknir fatlaðs fólks um persónulega talsmenn.

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Hefur ríkisstjórnin áform um að endurskoða lögræðislög til samræmis við samninginn?
- Hefur ríkisstjórnin í hyggju að grípa til aðgerða til að vernda löghæfi fatlaðs fólks og tryggja studda ákvarðanatöku?

Article 13 – Access to justice

Issues

- Samtökin telja skort vera á viðeigandi og samræmdri notkun ákvæða um hæfan stuðningsaðila fyrir fatlað fólk samkvæmt 9. gr., 61. gr., 113. gr. og 123., gr. laga um meðferð sakamála nr. 88/2008.

- Tryggja verður að fræðsla fyrir starfsfólk réttarvörslukerfisins, þ.m.t. lögreglu, ákærvald, dómstóla og fangelsa um aðstæður, þarfir og réttindi fatlaðs fólks og aðlögun málsmeðferðar skv. 13. gr. samningsins sé viðvarandi.
- Of lítill fjárhagslegur stuðningur er við fatlað fólk til að leita réttar síns, þ.m.t. fyrir dómstólum.

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Vinsamlegast veitið upplýsingar um beitingu ákvæða sakamálalaga um hæfan stuðningsaðila fyrir fatlað fólk sem og aðlögun málsmeðferðar innan réttarvörslukerfisins.
- Hvernig verður tryggt viðvarandi fræðsla fyrir starfsfólk réttarvörslukerfis um aðstæður, þarfir og réttindi fatlaðs fólks, sbr. 2. mgr. 13. gr. samningsins?
- Hvernig er fötluðu fólki tryggtur fjárhagslegur stuðningur til að leita réttar síns fyrir dómstólum og hvernig er sá stuðningur ólíkur almennum stuðningi?

Article 14 – Liberty and security of the person

Issues

- Samtökin hafa miklar áhyggjur af því að beiting nauðungar og þvingunar sé ekki í samræmi við samninginn. Fólk sem sætir nauðung og þvingunum þarf að bíða til langs tíma, jafnvel um árabíl, eftir að mál þeirra fái afgreiðslu. Umboðsmaður Alþingis hefur lýst þungum áhyggjum af réttaröryggi fatlaðs fólks í tengslum við beitingu nauðungar.^{ix}
- Gera þarf verulegar úrbætur á lögum og framkvæmd er varðar nauðungarvistanir. Nauðungarvista má einstakling í allt að 72 klukkustundir samkvæmt ákvörðun læknis. Nauðungarvista má sjálfráða mann gegn vilja sínum í sjúkrahúsi til meðferðar í allt að 21 sólarhring frá dagsetningu samþykkis sýslumanns ef hann er haldinn alvarlegum geðsjúkdómi eða verulegar líkur eru taldar á að svo sé eða ástand hans er þannig að jafna megi til alvarlegs geðsjúkdóms. Sama gildir ef maður á við alvarlega áfengisfíkn að stríða eða ofnautn ávana- og fíkniefna og nauðungarvistun er óhjákvæmileg að mati læknis. Skráning nauðungarvistana er að mati samtakanna verulega ábótavant sem og ráðgjöf til nauðungarvistaðs einstaklings og kynning á réttarstöðu. Eftirlit með skráningu er að sama skapi verulega ábótavant að mati samtakanna.
- Samkvæmt upplýsingum samtakanna er fötluðu fólki, einkum fólki með fjölþættan vanda, mismunað varðandi möguleika á reynslulausn frá afplánun refsinga. Í flestum tilvikum þurfa einstaklingar í slíkri stöðu að afplána dóm sinn að fullu án reynslulausnar. Þá eru fatlaðir einstaklingar stundum látnir sitja lengur í fangelsi vegna skorts á viðeigandi úrræðum að lokinni afplánun.

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Til hvaða aðgerða hyggst ríkisstjórnin grípa til að tryggja að beiting nauðungar verði ekki framkvæmd líkt og gert er í dag?
- Hefur ríkisstjórnin áform um að endurskoða ákvæði laga um nauðungarvistanir?
- Hefur ríkisstjórnin áform um að herða eftirlit með skráningu nauðungarvistana?
- Til hvaða aðgerða ætlar ríkisstjórnin að grípa til þess að efla vernd og réttindi nauðungarvistaðs fólks?
- Vinsamlegast leggið fram upplýsingar um meðferð umsókna um reynslulausn sem sýna samanburð á afgreiðslu umsókna fatlaðs fólks og annarra.
- Vinsamlegast leggið fram upplýsingar um fjölda tilvika sem fatlaðir einstaklingar hafa setið í fangelsi eftir afplánun vegna skorts á viðeigandi úrræðum að lokinni afplánun undanfarin 10 ár.
- Til hvaða aðgerða hyggst ríkisstjórnin grípa til að tryggja viðeigandi úrræði fyrir fatlað fólk að lokinni afplánun þegar við á?

Article 19 – Living independently and being included in the community

Issues

- Verulegur skortur er á húsnaðisúrræðum fyrir fatlað fólk. Á það bæði við um almennt og sértækt húsnaði. Verulegur skortur er á samræmdu regluverki og framkvæmd við úthlutun húsnaðis á milli sveitarfélaga sem og innan sveitarfélaga. Þá þurfa einstaklingar að bíða til langs tíma, oftast um árabíl,

eftir að fá virkjaða samninga um notendastýrða persónulega aðstoð (NPA samninga). Dæmi eru um að ungt fatlað fólk sé vistað á dvalar- og/eða hjúkrunarheimilum fyrir aldraða, oft gegn vilja sínum, í stað þess að vera tryggð viðeigandi búseta.^x

- Mikil þörf er á að bæta aðgengi að stoð- og stuðningsþjónustu sveitarfélaga við fatlað fólk. Veruleg þörf er á að samræma aðgengi að þjónustu og gæði þjónustu á milli sveitarfélaga. Koma þarf í veg fyrir alla mismunun á milli hópa fatlaðs fólks að þjónustu.^{xi}
- Verulegra úrbóta er þörf á aðgengi fatlaðs fólks að hjálpartækjum. Þörf er á að útvíkka skilgreiningu hjálpartækjahugtaksins og endurskoða hugmyndafræði. Koma þarf í veg fyrir alla mismunun á milli hópa fatlaðs fólks hvað varðar aðgengi að hjálpartækjum.

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Til hvaða aðgerða ætlar ríkisstjórnin að grípa til að tryggja fötluðu fólki viðeigandi búsetu og stytta biðlista?
- Vinsamlegast leggið fram upplýsingar um fjölda fólks undir ellilífeyrisaldri sem dvalið hefur ótímabundið á dvalarheimilum fyrir aldraða undanfarin 10 ár.
- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að samræma reglur og framkvæmd stoð- og stuðningsþjónustu og tryggja að fatlað fólk fái nauðsynlega þjónustu?
- Vinsamlegast leggið fram upplýsingar um skilgreiningar varðandi hjálpartæki og skilyrði fyrir því að fatlað fólk eigi rétt á hjálpartækjum.
- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að bæta aðgengi fatlaðs fólks að hjálpartækjum og tryggja jafnrétti á milli hópa fatlaðs fólks?

Article 24 – Education

Issues

- Skortur er á inngildandi menntun á öllum skólastigum. Mikil vöntun er á fagaðilum í skólastarfi. Til þess að stefnan um inngildandi menntun geti staðið undir nafni er mikilvægt að auka til muna þverfaglega samvinnu á öllum skólastigum. Nauðsynlegt er að fagaðilar vinni saman að málefnum fatlaðra nemenda, en þar er átt við þroskajálfa, iðjupjálfa, sálfræðinga, námsráðgjafa, heyrna- og talmeinafræðinga og kennara. Samtökin hafa áhyggur af bakslagi á stefnu um skóla án aðgreiningar.
- Of mörg dæmi eru um að fötluð börn fái ekki námsefni aðlöguð að þeim. Á efri stigum náms á fatlað fólk sérlega erfitt með að fá námsefni aðlagð að sínum þörfum og sama á við um aukinn tímafrest við verkefna- og prófaskil.

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin til að auka inngildingu fatlaðs fólks í menntakerfinu á öllum skólastigum?
- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að bæta aðlögun náms og námsefnis?

Article 25 – Health

Issues

- Mikil vöntun er á aðgengi að geðheilbrigðisþjónustu, m.a. fyrir fólk með þroskahömlun og skyldar fatlanir og einhverft fólk, nema fyrir alvarlegustu tilfellin. Engin meðferðarúrræði eru fyrir fólk með einhverfu. Engin meðferðarúrræði eru fyrir fólk með þroskahömlun eða taugaþroskaraskanir með fíknivanda. Má að óbreyttu gera ráð fyrir því að vandamálin varðandi geðheilbrigði þessa hóps verði meiri og flóknari á komandi árum.^{xii}

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að bæta aðgengi að geðheilbrigðisþjónustu og meðferðarúrræðum?

Article 31 - Statistics and data collection

Issues

- Almennt er mikill skortur á tölfræðilegum upplýsingum og rannsóknum um stöðu fatlaðs fólks í samfélaginu. Árin 2023-2024 var hafið verkefni um tilraunatölfræði um fatlað fólk sem lagðist af sem að mati samtakanna er þróun í ranga átt.

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að mæta kröfum 31. gr. samningsins?

Article 33 - National implementation and monitoring

Issues

- Eftirlit ríkisins með framkvæmd og framfylgd sveitarfélaga er að mati samtakanna ófullnægjandi. Það orsakar mikið ósamræmi í þjónustu við fatlað fólk á milli sveitarfélaga. Verulegur skortur er á samræmdu regluverki hvað varðar þjónustu við fatlað fólk.^{xiii}

The organizations recommend that the following is added to the list of issues for Iceland:

- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að bæta eftirlit með þjónunu sveitarfélaga við fatlað fólk?
- Hvaða áform hefur ríkisstjórnin um að samræma og bæta regluverk og framkvæmd félagsþjónustu á öllu landinu?

4. References

i

Publications:

- Ríkisendurskoðun, Þjónusta við fatlað fólk skv. lögum nr. 38/2018 - Eftirfylgni, febrúar 2025: https://www.ríkisendurskodun.is/reskjol/files/Skyrslur/2025_thjonusta_vid_fatlad_folk-efitrfylgni.pdf

Meida:

- Vísir, Ríki og sveitarfélög benda hvort á annað varðandi NPA, 19. september 2024: <https://www.visir.is/g/20242623406d/p/f/f/skodanir>
- RÚV, Fimm ár og fátt hefur gengið eftir, 2. október 2023: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2023-10-02-fimm-ar-og-fatt-hefur-gengid-efitir-392912>

ii

Media:

- RÚV, Fatlað fólk itrekað beitt ofbeldi: Reynt að þvinga konu í legnám, 6. janúar 2023: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2023-01-06-fatlad-folk-itrekad-beitt-ofbeldi-reynt-ad-thvinga-konu-i-legnam>
- Vísir, Obeldi gegn fötluðum stúlkum og konum, 26. nóvember 2023: <https://www.visir.is/g/20232494035d/of-beldi-gegn-fotludum-stulkum-og-konum>
- RÚV, Akærður fyrir að láta ókunnuga nauðga fötluðum undirmanni sínum, 11. desember 2024: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2024-12-11-akaerdur-fyrir-ad-lata-okunnuga-naudga-fotludum-undirmanni-sinum-430321>

iii

Publications:

- Umboðsmaður barna, Bið eftir þjónustu, Tölur uppfærðar 3. mars 2025: <https://www.barn.is/barnasattmalinn/bid-efitir-thjonustu/>

Media:

- RÚV, Yfir þrjú þúsund börn á biðlista eftir þjónustu, 12. september 2024: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2024-09-12-yfir-thrju-thusund-born-a-bidlista-efitir-thjonustu-421687>

iv

Publications:

- Umboðsmaður Alþingis, Neyðarvistun barna á lögreglustöðinni Flatahrauni – Heimsókn á Flatahraun 12. desember 2024 – OPCAT eftirlit með stöðum sem freslissviptir dvelja: <https://umbodsmadur.is/asset/10418/opcat-neymarvistun-flatahrauni.pdf>

v

Media:

- Vísir, Einungis 4% fatlaðra barna á Íslandi æfa íþróttir, 10. mars 2024: <https://www.visir.is/g/20242540603d/einungis-4-fatladra-barna-a-is-landi-aefa-i-throttir>
- UMFÍ, Aðeins 4% barna með fötlun stunda íþróttir, 25. apríl 2023: <https://www.ulm.is/utgafa/frettasafn/allar-frettir/adeins-4-barna-med-foetlun-stunda-ithrottir/>

vi

Media:

- Vísir, Fatlað fólk fær ekki rafræn skilríki á Íslandi, 3. september 2022: <https://www.visir.is/g/20222306358d/fatlad-folk-faer-ekki-rafraen-skilriki-a-islandi>
- RÚV, Auðkenni braut á fatlaðir konu þegar henni var neitað um rafræn skilríki, 23. nóvember 2023: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2023-11-23-audkenni-braut-a-fatladri-konu-thegar-henni-var-neitad-um-rafraen-skilriki-397991>

vii

Media:

- Vísir, Hefur itrekað slasast við að reyna að komast á salernið heima hjá sér, 16. júlí 2023: <https://www.visir.is/g/20232440379d/hefur-i-trekad-slasast-vid-ad-reyna-komast-a-salernid-heima-hja-ser>

viii

Media:

- Vísir, Yazan endanlega vísað úr landi og boðað hefur verið til mótmæla, 21. júní 2024: <https://www.visir.is/g/20242587698d/yazan-endan-lega-visad-ur-landi-og-bodad-hefur-verid-til-mot-maela>
- RÚV, Gert að yfirgefa landið tæpum mánuði fyrir nauðsynlega aðgerð, 13. janúar 2025: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2025-01-13-gert-ad-yfirgefa-landid-taepum-manudi-fyrir-naudsynlega-adgerd-432883>

ix

Publications:

- Umboðsmaður Alþingis, Brýnt að bregðast skjótt við og skoða hvort réttaröryggi fatlaðs fólks sé nægilega tryggt, 4. febrúar 2025: <https://www.umbodsmadur.is/opcat/opcat-frettir/nanar/9510/brynt-ad-bregdast-skjott-vid-og-skoda-hvort-rettaroryggi-fatlads-folks-se-naegilega-tryggt>

x

Publications:

- Stjórnarráð Íslands, Yngri fólk á hjúkrunarheimilum – Skýrsla starfshóps, júní 2024: <https://www.stjornarradid.is/library/04-Raduneytin/Heilbrigdisraduneytid/ymsar-skrar/Yngri%20f%C3%B3lk%20%C3%A1%20hj%C3%BAkrunarheimilum.%20Sk%C3%BDrsla%20starfsh%C3%B3ps.pdf>
- ÖBÍ réttindasamtök, Húsnæðismál fatlaðs fólks, nóvember 2023: <https://www.obis.is/wp-content/uploads/2023/11/2023-OBIs-Skyrsla-Husnaedismal-fatlads-folks-PRENT-a.pdf>

Media:

-
- RÚV, 45 ára þarf að vera á dvalarheimili aldraðra, 20. desember 2021: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2021-12-20-45-ara-en-tharf-ad-vera-a-dvalarheimili-aldradra> RÚV, Úrbóta er þörf fyrir fatlað fólk á húsnæðismarkaði, 9. nóvember 2023: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2023-11-09-urbota-er-thorf-fyrir-fatlad-folk-a-husnaedismarkadi-396114>
 - RÚV, Biðin eftir NPA: “Það er fólk að deyja á meðan það bíður”, 19. september 2024: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2024-09-19-bidin-efir-npa-thad-er-folk-ad-deyja-a-medan-thad-bidur-422204>

xi

Publications:

- Gæða og eftirlitsstofnun velferðarmála, Frumkvæðisathugun á stoð- og stuðningsþjónustum sveitarfélaga, febrúar 2025: https://assets.ctfassets.net/8k0h54kbe6bj/6otzG01iq7rHloYZ8UBw77/44b34c421c130c25ea14312b9f0070c0/Frumkv%C3%A6%C3%B0isathugun_%C3%A1_sto%C3%B0-og_stu%C3%B0nings%C3%BEj%C3%B3nustureglum_sveitarf%C3%A9laga_febr%C3%Aar_2025_1_.pdf

xii

Publications:

- Stjórnarráð Íslands, “Hvert á ég að leita?” – Geðheilbrigðisþjónusta fyrir einhverfa 18 ár aog eldri – niðurstaða ferlagreiningar, nóvember 2024: https://www.stjornarradid.is/library/04-Raduneytin/Heilbrigdisraduneytid/ymsar-skrar/Skyrsla_ferlagreining_ge%c3%b0heilbr_einhverfir18%20og%20eldri_loka%c3%batg%c3%a1fa_nov24.pdf Media:

Media:

- RÚV, Lýstu áhyggjum af stöðu geðheilbrigðismála, 9. nóvember 2022: <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2022-11-09-lystu-ahyggjum-af-stodu-gedheilbrigdisthjonustu>

xiii

Publications:

- Gæða og eftirlitsstofnun velferðarmála, Frumkvæðisathugun á stoð- og stuðningsþjónustum sveitarfélaga, febrúar 2025: https://assets.ctfassets.net/8k0h54kbe6bj/6otzG01iq7rHloYZ8UBw77/44b34c421c130c25ea14312b9f0070c0/Frumkv%C3%A6%C3%B0isathugun_%C3%A1_sto%C3%B0-og_stu%C3%B0nings%C3%BEj%C3%B3nustureglum_sveitarf%C3%A9laga_febr%C3%Aar_2025_1_.pdf